یادداشت

آب و سرمایه اجتماعی

حجت میان‌آبادی
استاد دانشگاه

به‌نظر می‌رسد در سیاست‌گذاری مدیریت منابع آبی کشور، توسعه مقدم بر همه‌چیز حتی محیط زیست بوده، به‌طوری که تخریب محیط زیست برای نیل به توسعه در کشور تبدیل به امری رایج شده است. در چنین دیدگاهی، طرح‌های کلان انتقال آب بین‌حوضه‌ای برای صنعتی کردن جامعه و رسیدن به توسعه و توسعه‌یافتگی در برخی مناطق دیگر امری طبیعی و ضروری است. بحران آب معضلی است که دارای ابعاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است که در کنار بهره‌گیری از فناوری‌هایی نظیر آب‌شیرین‌کن‌ها و هوشمندسازی‌ها برای برون‌رفت از آن باید از سرمایه‌های اجتماعی هم کمک گرفت. در غیر این صورت، بحران آب تبدیل به کابوس همیشگی خواهد شد. حال برای حل مسئله کم‌آبی در کشور ابتدا باید به این پرسش پاسخ بدهیم که آیا مسئله و بحران آب در کشور با فناوری قابل‌حل است یا خیر؟ در بحث حل معضلات آبی دکترین‌ها یا رویکردهای زیادی داریم. هنوز نمی‌دانیم که رویکرد ما به مسائل آبی کشور چیست. برای مثال، هنوز مشخص نکرده‌ایم که رویکرد انسان‌مدارانه را باید در پیش بگیریم یا تکنوکراتیک؛ این رویکرد به این معناست که باید هر مشکلی را با فناوری و ابزارهای فناورانه حل کنیم. این گزاره به‌معنای نفی فناوری نیست. بدون‌شک برای برون‌رفت از معضلات آبی کشور، ما به فناوری هم نیاز داریم، اما با نگاه فقط فن‌سالارانه نمی‌توان به جنگ معضلات آبی رفت. هیدروکرات‌ها تمام مشکلات آبی را می‌خواهند با یک ابزار حل کنند که آن هم فناوری است. این گزاره به‌معنای مخالفت یا ضدیت با فناوری نیست، بلکه باید با یک جعبه ابزاری مواجه باشیم که متناسب با هر شرایطی مورداستفاده قرار گیرد. برای مثال، آیا می‌توان با یک آچار شلاقی بزرگ، یک مهتابی را تعمیر کرد. بی‌شک اگر هم بشود، رویکرد تخریبی دارد. به‌عبارت دیگر، تعمیر مهتابی که با یک آچار ساده امکان‌پذیر است، با یک آچار نامتعارف برای آن شرایط، تخریب را به‌دنبال دارد. نمی‌توان منکر کارآیی ابزارها برای حل یک معضل شد، اما هر کدام مکان و زمان مشخصی دارند. در واقع، باید باتوجه به نوع مسئله ابزار انتخاب شود. همان‌گونه هم که پیش‌تر گفته شد، مسئله آب در کشور ما برای مسئولان به‌خوبی تعریف نشده است. نگاهی که مجموعه‌های علم‌محور در کشور نظیر معاونت علمی به علم داشته‌اند، حاصل یک نگرش ابزارگونه بوده یعنی علم را زمانی علم می‌دانسته که منجر به خلق یک ابزار فناورانه شود و میزان سرمایه‌گذاری این نهاد دولتی در سایر علوم انسانی و مدیریت نزدیک به صفر بوده است، چرا که نمی‌توان از این علوم کارآمد و فن‌محور برای رفع بحران‌های اجتماعی نظیر کم‌آبی بهره گرفت، زیرا معضلات این‌چنینی تنها با علومی که ماهیت ابزارگونه دارند، حل نمی‌شوند. بزرگ‌ترین نقدی که در چند سال اخیر به این نهادها در رفع بحران آب شده، این است که این نهادها نگرش فن‌سالارانه داشته و ابزارمحور بوده‌اند نه مسئله‌محور؛ در حالی که اساس شکل‌گیری این نهاد، برون‌رفت از مسائل و مشکلات با کمک از ابزارهای فناورانه است، در حالی که برای حل بسیاری از مشکلات و بحران‌ها باید علاوه بر ابزار فناورانه از رویکردهای علوم انسانی و سرمایه‌های اجتماعی بهره گرفت. در مسیر حل معضل آب نه‌تنها به سرمایه‌های اجتماعی بی‌اعتنا بوده‌ایم، بلکه به ابعاد اجتماعی و انسانی آب هم بی‌توجه بوده و آب را به‌مثابه یک کالا دیده‌ایم که با ابزاری نظیر فناوری، می‌توان آن را مدیریت کند. به‌همین‌دلیل، معاونت علمی و فناوری ریاست‌جمهوری نتوانسته ورود موفقی در مناقشه زاینده‌رود یا کرمان یا مکان‌هایی داشته باشد که ابعاد اجتماعی معضل آب پررنگ بوده، چرا که همواره نگرش فناوری‌گونه داشته و تنها خواهان حل معضلات با ابزارهای فناوری است تا علم به ماهیت واقعی آن. در واقع، آن مولفه‌ای که مهندسی شود و دارای ابزار باشد، از نگاه این نهاد، علمی و دارای خروجی است

خبر

کنکور را بدون قطع اینترنت برگزار می‌کنیم

رئیس سازمان سنجش آموزش کشور از برگزاری کنکور تیرماه بدون قطع اینترنت خبر داد و گفت: از تجهیزات جدید طراحی شده برای حفظ امنیت آزمون پس از برگزاری کنکور رونمایی و در این رابطه اطلاع‌رسانی می‌شود. عبدالرسول پورعباس رئیس سازمان سنجش آموزش کشور با اشاره به برگزاری آزمون سراسری در تاریخ ۱۴ و ۱۵ تیرماه، عنوان کرد: آزمون سراسری پیش‌رو با تمام قوا و تجهیزات جدید طراحی شده، برگزار می‌شود که ضریب امنیت آزمون سراسری را چند ده برابر خواهد کرد. او افزود: تمهیدات امسال برای برگزاری آزمون یک گستردگی خاص و ویژه دارد که پس از برگزاری آزمون در این رابطه اطلاع‌رسانی خواهیم کرد. پورعباس در پاسخ به سوالی در این خصوص که آیا امسال برای برگزاری کنکور اینترنت قطع می‌شود یا خیر، گفت: ما خواستار قطع اینترنت نبودیم بلکه خواستار مدیریت شبکه اینترنت هستیم و این موضوع در جلسه شورای امنیت کشور مورد بحث و تصمیم گیری قرار خواهد گرفت.

فرشاد مومنی در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

مشارکت زدایی از نخبگان و صاحب‌نظران به نفع کشور نیست

کانون اصلی بحران‌های اقتصادی پشت کردن به تولید است

به یک بازآرایی سیستمی ساختار نهادی نیاز داریم

اگر هوشمندی نداشته باشیم نمی‌توانیم از بحران‌های متعدد عبور کنیم

آرمان ملی- احسان انصاری: «ما با بی‌سابقه‌ترین افت در رابطه با توان رقابت و مقاومت اقتصاد جامعه روبه‌رو هستیم. بی‌سابقه‌ترین جهش‌ها در ذخیره سرمایه انسانی را دارا هستیم اما با بی‌سابقه‌ترین افت در بهره‌وری عوامل تولید هم روبه‌رو شده‌ایم. همه این موارد امنیت ما را تهدید می‌کند. هم حکومت و مردم باید هوشیار باشند و بدانند کانون اصلی تمام این بحران‌ها، پشت کردن به تولید و تکیه به اموری است که بخواهد بدون زحمت، مشکلات را حل کند.»؛ جملات ذکر شده هشدارهای دکتر فرشاد مومنی، اقتصاددان و استاد دانشگاه علامه طباطبایی در گفت‌وگو با «آرمان ملی» است. دکتر مومنی در این گفت‌وگو ضمن تحلیل و بررسی چالش‌های موجود اقتصاد کشور به آسیب‌شناسی مسیری که دولت در پیش گرفته می‌پردازد که ماحصل این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

با توجه به تحولاتی که در عرصه بین‌المللی درباره ایران رخ داده یا در آینده رخ خواهد داد به چه میزان مسیری که دولت برای بهبود وضعیت معیشتی مردم در پیش گرفته را صحیح می‌دانید؟

از نقطه عطف موج اول انقلاب صنعتی تا امروز هیچ کشوری قادر به رفع فقر، عقب ماندگی و وابستگی‌ها به دنیای خارج نبوده مگر اینکه به تولید فناورانه تکیه کند. ایران از یک جایگاه استراتژیک و تمدن ساز برخوردار است لذا با تکیه بر ظرفیت‌های بزرگی که در دامن خود دارد، توانسته از دل تمام فراز و فرودها، زنده بیرون بیاید. یک شرایط غیر متعارف در فرآیندهای تصمیم گیری و تخصیص منابع مشاهده می‌شود. اگر ما هوشمندی به خرج ندهیم، نمی‌توانیم از عهده بحران‌های پرشماری که کشورمان با آن روبه‌رو است، بیرون بیاییم. ما در جهت عکس بایسته‌های حرکت به سمت توسعه حرکت می‌کنیم و سطوحی از غفلت و رانت دست به هم داده‌اند که شاهد صنعت زدایی شکنندگی آوری باشیم. انگیزه من برای مطرح کردن این بحث در شرایط کنونی این است که کشور در آستانه تصمیم گیری‌های راهبردی مانند برنامه هفتم توسعه است. پیش‌تر هم تحلیل ما این بود که روندهای ایجاد کننده وضعیت فعلی، به دلیل گره خوردگی با منافع ضد ملی برخی‌ها، می‌تواند مجددا تکرار شود. من برخی از جریان سازی‌های اخیر برای عمده کردن مباحث حاشیه‌ای را یک روند خطرناک می‌دانم. همچنین شیوه تدوین برنامه هفتم نشان می‌دهد که گویا برخی در حال فراهم کردن رانت برای مافیا هستند. برای اولین بار شاهد هستیم سندی تدوین شده که در آن مشارکت دستگاه‌ها، مناطق و بخش‌ها از شکل گیری این سند حذف شده است لذا این شیوه برنامه ریزی سوال برانگیز است. آنچه هم که در این سند نوشته شده، به نظر من مشخصات یک سند راه گشا را در دل خود ندارد و تا دلتان بخواهد موارد استمرار دهنده بحران‌های موجود در آن دیده می‌شود. این شیوه بسیج ذخیره دانایی کشور و مشارکت زدایی از نخبگان و صاحب نظران به نفع کشور نیست. باید به دولت، مجلس و سطوح بالاتر تصمیم گیری بگوییم که تداوم این شیوه، ایران را در معرض هزینه‌های سنگین قرار می‌دهد.

براساس چه نشانه‌ای چنین دیدگاهی دارید؟

اگر شما در جامعه‌ای زندگی می‌کنید که لایه‌های غیرمتعارفی از مناسبات رانتی حاکم است و با بحران شفافیت روبه‌رو است، راه نجات، توسل به رویکرد اقتصاد سیاسی است چراکه این رویکرد از طریق برجسته کردن برندگان و بازندگان هر بازی سیاسی، می‌تواند فریب کاری را به حاشیه ببرد. ما با یک آمیزه پیچیده‌ای از ملاحظات اقتصاد سیاسی درونی و بین‌المللی مواجه هستیم و اگر به موقع اقتضائات آن را متوجه نشویم، صدمه خواهیم دید. شواهدی نشان می‌دهد که گویا سطوحی از نظام مدیریتی کشورمان در دست گروه‌های دلال و رانتی است. در چنین شرایطی از طریق اسنادی مانند پیش نویس برنامه هفتم، می‌توان دریافت که ناتوانی‌هایی وجود دارد. چقدر جای تاسف دارد که برخی از رسانه‌ها طوری رفتار می‌کنند که گویی آنها هم بازی خورده‌اند و با تعمد مسائل کم اهمیت را پررنگ می‌کنند. در تاریخ ۱۰ هزار ساله بشر هرگاه ساختار قدرت به تولید پشت کرده، پیامدهایی نظیر سلطه هنجارهای مبتنی با تعصب و رویه‌های اداره صدقه‌ای در جامعه رخ می‌دهد. اگر حکومتی صادقانه در جست و جوی اعتلای فرهنگی است، باید بنیه تولیدی خود را ارتقا دهد چون امنیت اقتصادی موجب تحولات فرهنگی می‌شود. پشت کردن به تولید، جامعه را در مهار ناطمینانی‌های با منشا طبیعت ناتوان می‌کند. گزارش‌های رسمی می‌گوید تعداد موارد وقوع سیل در سال‌های اخیر نسبت به تاریخ برنامه ریزی ایران، افزایشی بوده است در حالیکه در توجیه مهار این ناتوانی، منابع انسانی و مادی غیرمتعارفی صرف می‌کنند. در زمینه ناطمینانی‌های ناشی از تعامل انسانی می‌توان دید ناراضی‌ترین گروه‌های اجتماعی ما، کارگران، معلمان، دانشجوها، کارمندها و بازنشسته‌ها هستند که هم شریف‌ترین افراد جامعه هستند و هم برای آنها هزینه صرف شده است. چرا در پیش نویس برنامه هفتم، بحران محیط زیست در شکننده‌ترین شرایط محیط زیستی کشور حذف شده است؟ آنهایی که دعواهای حیدری-نعمتی پوچ را عمده می‌کنند، باید توضیح بدهند چرا، محیط زیست از اسناد برنامه ریزی حذف می‌شود؟ ما با بی‌سابقه‌ترین افت در رابطه با توان رقابت و مقاومت

رسول منتجب‌نیا در گفت‌وگو با «آرمان ملی»:

حل مشکلات در گرو انتخابات مشارکتی است

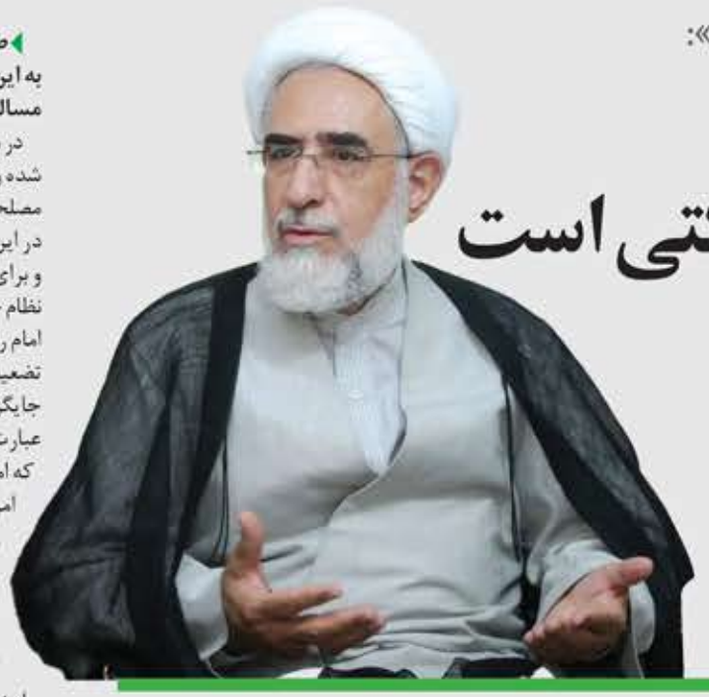

باید به قرائت امام(ره) از جمهوری اسلامی برگردیم

احزاب بنشینند و چاره‌اندیشی کنند که چگونه از این شرایط خارج شویم

آرمان ملی- حمید شجاعی: انتخابات مجلس دوازدهم در پایان سال جاری یا به عبارت بهتر ۱۲ اسفندماه برگزار خواهد شد و از هم اکنون چیزی حدود ۹ ماه به آن انتخابات زمان باقی مانده است دستگاه‌های مرتبط تلاش می‌کنند تا شرایط را به نحو مطلوبی برای انتخاباتی مشارکتی و پر شور فراهم کنند. این در حالی است که طرح اصلاح قانون انتخابات که چندی است میان مجلس، شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت نظام در رفت و آمد است، محل انتقاد بسیاری قرار گرفته است. چنانکه اخیرا حجت‌الاسلام سیدمحمد خاتمی، رئیس جمهور کشورمان در دولت اصلاحات انتقاد شدیدی از اصلاح برخی مواد قانون انتخابات توسط مجلس داشته است. این در حالی است که برخی چهره‌های سیاسی نیز این طرح را در راستای محدود کردن حضور افراد و جریانات سیاسی در انتخابات می‌دانند. از طرفی مساله مهم‌تر اینجاست که اساسا در شرایط فعلی که جامعه با مشکلات مختلفی از جمله وضعیت بغرنج معیشتی مواجه است و با توجه به عملکردها چندان نمی‌توان به یک انتخابات مشارکتی امیدوار بود. آن هم در شرایطی که انتخابات دور یازدهم مجلس با کاهش مشارکت مردم همراه بود. به نظر می‌رسد این مهم به‌دست نخواهد آمد مگر آنکه زمینه‌های آن فراهم شود و از جمله این زمینه‌ها حل مشکلات و مطالبات جامعه و تغییر نگرش‌ها نسبت به بحث انتخابات است. چیزی که جمهور مردم را به واقع بتواند به صحنه بیاورد. در همین راستا برای بررسی اصلاح قانون انتخابات، شرایط جامعه و انتخابات پیش‌رو و بحث تحدید جمهوریت، «آرمان ملی» با حجت‌الاسلام رسول منتجب‌نیا، دبیر کل حزب جمهوریت ایران اسلامی و فعال سیاسی اصلاح طلب به گفت‌وگو پرداخته است. منتجب‌نیا معتقد است: «نظام جمهوری اسلامی بر آمده از انقلاب و شعارهای مردم و در واقع با مهندسی امام راحل بوده که این نظام ترکیبی از جمهوریت و اسلامیت است. لذا نفی یا تضعیف هر کدام از این دو رکن به معنای تضییع دستاورد مردم و امام(ره) است. به عبارت دیگر هر یک از ارکان وجود ندارد مسلما آن نظامی نخواهد بود که امام(ره) تاسیس کرد و شهدا و مردم دنبال کردند. نکته دوم اینجاست که امروز مجالسی که در دنیا وجود دارد بر اساس رأی و انتخاب مردم است و رای اکثریت ملاک و معیار است. تنها در کشورهایی که نظام دیکتاتوری در آنها حاکم است رای گیری در آنها وجود ندارد. یا مثل عربستان مجلسی مرکب از تعدادی تاجر و سرمایه‌دار موفق در تجارت به عنوان مشاوران پادشاه آنها مطرح می‌شوند.» در ادامه این گفت‌وگو را می‌خوانید.

طرح اصلاح قانون انتخابات با انتقاداتی مواجه شده است با توجه به این طرح و اینکه در سال انتخابات نیز قرار داریم تحلیل شما از این مساله و انتقادات وارده به آن چگونه است؟

در مورد طرح اصلاح قانون انتخابات مجلس که چندی است مطرح و تصویب شده و در حال حاضر مباحثی بین مجلس، شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت مطرح است لازم می‌دانم که نکاتی را یادآوری کنم هر چند که شاید در این خصوص چندان گوش شنوایی وجود نداشته باشد اما به حکم وظیفه و برای ثبت در تاریخ مطالب و نظرات خود را عرض می‌کنیم. نکته اول اینکه نظام جمهوری اسلامی بر آمده از انقلاب و شعارهای مردم و در واقع با مهندسی امام راحل بوده که این نظام ترکیبی از جمهوریت و اسلامیت است. لذا نفی یا تضعیف هر کدام از این دو رکن به معنای تضییع دستاورد مردم و امام(ره) و جایگزین کردن نظامی دیگر مغایر خواست مردم، امام(ره) و شهداست. به عبارت دیگر هر یک از ارکان وجود نداشته باشد مسلما آن نظامی نخواهد بود که امام(ره) تاسیس کرد و شهدا و مردم دنبال کردند. نکته دوم اینجاست که امروز مجالسی که در دنیا وجود دارد بر اساس رأی و انتخاب مردم است و رای اکثریت ملاک و معیار است. تنها در کشورهایی که نظام دیکتاتوری در آنها حاکم است رای گیری در آنها وجود ندارد. یا مثل عربستان مجلسی مرکب از تعدادی تاجر و سرمایه‌دار موفق در تجارت به عنوان مشاوران پادشاه آنها مطرح می‌شوند. نه رای مستقل و نه نظر خاص دارند. این نکته که عرض می‌کنم بدین جهت است که ما در مجلس ششم در کنار جمعی از نمایندگان مهمان عربستان بودیم و در جلسه نمایندگان مردم شرکت داشتیم و آنچه عرض کردم اظهارات خود آن نمایندگان است که گفتند ما موفق‌ترین تاجر و سرمایه‌داران بودیم و الان به عنوان مشاور ولیعهد یا پادشاه عربستان هستیم. البته بدتر از عربستان نیز طالبان است که آنها کلا با آزادی و دموکراسی مخالف هستند. نکته سوم این است که در ایران پس از انقلاب، مردم نمایندگان خود را برای مجلس، مجلس خبرگان و ریاست جمهوری انتخاب می‌کردند و طبق اصل ۹۹ قانون اساسی شورای نگهبان تنها نظارت بر حسن اجرای انتخابات را داشت و مرجع تظلم مردم و کاندیداها بود. اما پس از رحلت حضرت امام(ره) دیری نگذشت که در اواخر دوره سوم مجلس، شورای نگهبان استفسار کرد و جواب داد که نظارت ما استصوابی و در همه مراحل است. حتی دوره چهارم انتخابات مجلس را با همان تفسیر برگزار کردند و برخی نامزدها را رد صلاحیت کردند. مجلس چهارم نیز نظارت استصوابی را توسط نمایندگانی که با همین رویه انتخاب شده بودند به صورتی قانونی درآورد. بعد از آن مرحله بود که دیگر می‌شود گفت انتخابات در ایران به این صورت است که ابتدا با رای شورای نگهبان هر کسی از فیلترهای نظارتی شورای نگهبان عبور کرد و تایید